

Mediální prezentace dvojice Miroslav Zikmund a Jiří Hanzelka v letech 1947–1969

abstrakt

Autor:

Mgr.MgA. Petr Horký

Katedra:

Katedra mediálních studií

Školitel:

prof. MgA. Martin Štoll, Ph.D.

Miroslav Zikmund (1919-2021) a Jiří Hanzelka (1920–2003) byli čeští cestovatelé, kteří v letech 1947–1967 společně uskutečnili dvě velké cesty s původním plánem objet celou zeměkoulí. Jejich motivací nebylo jen poznávání cizích zemí, ale hájit obchodní zájmy tehdejšího Československa, nabízet československé zboží a navazovat pro Československo nové obchodní kontakty. Již v průběhu první cesty došlo však v Československu ke komunistickému puči a většina jimi dohodnutých smluv byla zrušena. Protože však ze svých cest posílali poutavé reportáže, a po návratu se jejich knihám a filmům dostalo fenomenálního úspěchu, brzy se tato dvojice, známá pod zkratkou H+Z (nebo Z+H) stala vedle Emila Zátopka jedněmi z nejznámějších veřejných osobností. V době pražského jara, tedy do roku 1968 vystupovali veřejně a otevřeně, dokonce Jiří Hanzelka byl navrhován na prezidenta republiky. Po roce 1970 udělal okupací vojsky Varšavské smlouvy všechno pro to, aby oba cestovatele umlčel. Miroslav Zikmund se věnoval uspořádání archivu a Jiří Hanzelka se živil jako zahradník, a po podpisu Charty 77 nemohl sehnat zaměstnání. Po roce 1989 už mu zdravotní stav nedovoloval se aktivně vrátit do veřejného života. Zikmund měl větší štěstí, uskutečnil ještě některé cesty, který jim minulý režim nedovolil (např. do Austrálie), a zažil značnou mediální pozornost. Zemřel v úctyhodných nedožitých 103 letech.

Mediální tvorba obou cestovatelů je obdivuhodná: čítá 4 celovečerní dokumentární filmy, 147 kratších dokumentárních filmů, tisíce článků a rozhovorů, fotografií a celkově 20 knih přeložených do desítek jazyků.

Autor této práce, Petr Horký, se věnuje tvorbě této dvojice přes 30 let. S M. Zikmundem napsal několik knih a natočil celovečerní dokumentární portrét Století Miroslava Zikmunda (XXXX), který byl nominován na národní filmovou cenu Český lev. Ve své dizertační práci se rozhodl věnovat způsobům, jakými oba cestovatelé pracovali s médii a to jak v přípravných fázích svých cest, tak v jejich průběhu (mediální rutiny a workflow), a samozřejmě, jak své materiály zpracovávali do knih a filmů po návratu. Nepominutelným aspektem je samozřejmě ideologický rámec komunistického Československa, který se do jejich tvorby musel nějak promítnout. Ačkoliv cesty a všechna tato práce se odehrávala v polovině 20. století, tj. bez současných mobilních telefonů, internetu, satelitů apod., jejich práce s médii byla příkladná.

Základní tezí práce bylo, že Hanzelka se Zikmundem dlouhodobě a cíleně naplňovali vlastní koncepci práce s médii, přičemž pojímali média jako jeden komunikační celek, a položili tak základy určitým druhům komunikačních strategií využívaných dodnes. Autor dokládá, že v jistém smyslu se stali průkopníky, ne-li přímo zakladateli českých mediálních a zejména marketingových praktik, jako: seriály, mediální partnerství, tiskové konference v Československu i v zahraničí, tvorba a příprava presskitů, reklamní eventy, product placement v obsazích, happening, sledování příběhu v čase, který se vyvíjí, testy produktů, call to action, public relations, vznik nových novinářských žánrů, specifická redakční logistika, nebo zpětná vazba a revise publikovaných materiálů. Autor samozřejmě netvrdí, že H+Z byli v těchto oblastech prvními, ale způsob, jakým tyto mediální komunikační principy naplňovali, byly na tehdejší dobu unikátní a to nejen v jejich preciznosti a důslednosti, ale hlavně v komplexnosti. Hlavním výsledkem dizertační práce je doložení teze, že mediální komunikace H+Z byla promyšlená jako komplexní a uzavřený celek.

Metodologicky se práce opírá o tzv. biografický výzkum, který zohledňuje a) vnitřní perspektivy jedince, b) interakci jedince v sociálním kontextu, c) zkušenost jedince v různých rolích v průběhu různých okamžiků života. V rámci výzkumu autor provedl masivní heuristickou práci ve studiu a analýze dokumentů uložených v Archivu H+Z – centrum moderního českého cestovatelství 20. století v Muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně, kam byla uložena pozůstalost obou cestovatelů. Dále analyzovat materiály v Národní knihovně České republiky, Národním muzeu v Praze, Národním památkovém ústavu, Archivech a programových fondech České televize, archive Krátkého filmu, a.s.

a Národním filmovém archive v Praze. Neopomněl ani archiv ve filmových ateliérech ve Zlíně. Provedl četné strukturované rozhovory s Miroslavem Zikmundem, který mu zpřístupnil rovněž do té doby nepublikované informace.

Práce také dokládá, jak se mediální praxe obou cestovatelů v průběhu času proměňovala, a to jak v návaznosti na jejich zkušenosti, ale také politické změny, jakým se tyto politické změny promítly do samotných cest. A jak se mediální prezentace postupně stala hlavním produktem jejich cestovatelských projektů.